

20. 3. 2006

ID: 39045

Vypořádání SJM

Zaniklo-li společné členství bývalých manželů ve stavebním bytovém družstvu do tří let od zániku manželství, může se manžel, který se nestal členem družstva, po uplynutí tří let od zániku manželství, domáhat na druhém manželovi zaplacení poloviny hodnoty členského podílu z titulu vypořádání společného majetkového práva, transformovaného zákonnou domněnkou podle § 149 odst. 4 ObčZ do režimu podílového spoluvlastnictví. Jde již jen o majetkové právo jednoho z manželů vůči druhému, které může být uplatněno u soudu poprvé v den, kdy nastaly účinky domněnky podle § 149 odst. 4 ObčZ, to je v den, kdy uplynuly tři roky od zániku manželství. Proto tímto dnem začíná také běžet obecná tříletá promlčecí lhůta stanovená v § 101 ObčZ, když pro uplatnění tohoto práva není promlčecí lhůta zvláště stanovena.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 22 Cdo 590/2003, ze dne 31.3.2004)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce J. M., zastoupeného advokátkou, proti žalované J. M., zastoupené advokátem, o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví a o vzájemné žalobě žalované o zaplacení 63.521 Kč, vedené u Okresního soudu v Ústí nad Orlicí pod sp. zn. 5 C 98/2000, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 3. září 2002, č.j. 19 Co 15/2002-88, tak, že rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 3. září 2002, č. j. 19 Co 15/2002-88, pokud jím byl potvrzen rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 20. září 2001, č. j. 5 C 98/2000-60, ve výrocích I., II. a V. a rozhodnuto o nákladech řízení před soudy obou stupňů, a rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 20. září 2001, č. j. 5 C 98/2000-60, ve výrocích I., II., IV. a V. se zrušují a věc se vrací v tomto rozsahu Okresnímu soudu v Ústí nad Orlicí k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobou podanou u soudu 17. 10. 2000 se žalobce domáhal zrušení podílového spoluvlastnictví účastníků k členskému podílu ve stavebním bytovém družstvu spojeného s právem užívat družstevní byt (jak bude dále specifikován) a přikázání členského podílu žalobkyni, která by mu na vypořádání zaplatila později upřesněnou částku 240.500 Kč. Žalobu odůvodnil tím, že manželství účastníků bylo v roce 1995 rozvedeno a v roce 1997 soud zrušil jejich právo společného nájmu k družstevnímu bytu s tím, že byt bude nadále jako členka družstva a nájemkyně užívat žalovaná. K vypořádání členského podílu v bytovém družstvu jako zaniklého společného jmění manželů dohodou účastníků nebo rozhodnutím soudu v tříleté lhůtě po zániku manželství nedošlo. Členský podíl se tak ze zákona stal předmětem jejich podílového spoluvlastnictví, na jehož zrušení se nedohodli. Žalovaná se domáhala žalobou podanou 15. 12. 2000 proti žalovanému zaplacení částky 63.521 Kč s odůvodněním, že zaplatila za žalobce jeho dluhy.

Okresní soud v Ústí nad Orlicí rozsudkem ze dne 20. září 2001, č. j. 5 C 98/2000-60, zamítl žalobu, aby „podílové spoluvlastnictví žalobce a žalované k členskému podílu ve stavebním bytovém družstvu ve V. spojeným s právem užívat byt č. 29 v domě čp. 714/IV, ulice V., V., bylo zrušeno a členský podíl přikázán žalované (výrok I) a žalované uloženo zaplatit žalobci 240.500 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok II.)“, dále uložil žalobci, aby zaplatil žalované částku 63.521 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok III.), a rozhodl o nákladech řízení (výrok IV. a V.).

Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že manželství účastníků bylo rozvedeno rozsudkem téhož soudu č. j. 5 C 585/93-100, který nabyl právní moci 11. 8. 1995. Rozsudkem téhož soudu ze 3. 4. 1996 č. j. 5 C 206/95-25, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové z 30. 1. 1997, č. j. 19 Co 383/96-38, který nabyl právní moci 27. 2. 1997, bylo zrušeno právo společného nájmu účastníků k družstevnímu bytu č. 39 ve třetím podlaží domu čp. 714/IV V. ulice o velikosti 3+1 s příslušenstvím s tím, že byt bude nadále jako členka družstva a výlučný nájemce užívat žalovaná, žalobci uloženo byt vyklidit po zajištění náhradního bytu. Obvyklá cena, za kterou bylo možné převést členská práva a povinnosti k předmětnému bytu ke dni 11. 8. 1995, činila podle znaleckého posudku částku 481.000 Kč.

Na základě těchto zjištění dospěl soud prvního stupně k závěru, že podle rozsudku, jímž bylo zrušeno právo společného nájmu účastníků k předmětnému bytu, se stala členkou družstva včetně práva na vypořádání členského podílu vůči družstvu v případě zániku jejího členství jen žalovaná. Podílové spoluvlastnictví účastníků k členskému podílu tak nevzniklo, ale ke dni právní moci uvedeného rozsudku, tj. 27. 2. 1997 vzniklo žalobci vůči žalované právo na přiměřenou náhradu za členský podíl, která by měla odrážet vývoj tržních cen dosahovaných při převodech členských podílů v místě a čase obvyklých. Částku 240.500 Kč však soud prvního stupně žalobci nepřiznal vzhledem k námitce promlčení, kterou žalovaná vznesla. Právo na zaplacení přiměřené náhrady považoval soud prvního stupně za promlčené, protože vzniklo 27. 2. 1997 a žalobce ho u soudu uplatnil až po uplynutí obecné tříleté promlčecí doby 12. 10. 2000. K zaplacení částky 63.341 Kč žalované soud prvního stupně zavázal žalobce proto, že v tomto rozsahu získal na její úkor bezdůvodné obohacení.

K odvolání žalobce Krajský soud v Hradci Králové jako soud odvolací rozsudkem z 3. 9. 2002, č. j. 19 Co 15/2002-88, rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I., II. a V. potvrdil, ve výroku III., pokud jím bylo žalobci uloženo zaplatit žalované částku 30.817 Kč, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že se žaloba ohledně částky 26.419 Kč zamítá, jinak se co do zbytku 4.398 Kč potvrzuje, a rozhodl o nákladech řízení.

Odvolací soud dospěl shodně se soudem prvního stupně k závěru, že podílové spoluvlastnictví účastníků k členskému podílu ve stavebním bytovém družstvu nevzniklo. Podle odvolacího soudu by účastníci mohli podílové spoluvlastnictví založit dohodou uzavřenou ve lhůtě tří let od zániku manželství. Vzniklo by také v důsledku nevyvratitelné domněnky stanovené v § 150 odst. 4 ObčZ ve znění účinném od 1. 8. 1998 a čl. VIII odst. 4 bod 5 zákona č. 91/1998 Sb., pokud by do tří let od zániku manželství nedošlo ke zrušení práva společného nájmu bytu a společného členství účastníků v družstvu a současně by žádný z účastníků nepodal návrh na vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví. Odvolací soud se dále zcela ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že právo žalobce na přiměřenou náhradu, které mu vůči žalované vzniklo, je promlčené, a dodal, že v dané věci neshledává ani mimořádné okolnosti, které by odůvodňovaly závěr, že výkon práva žalovanou, tj. vznesení námitky promlčení, byl v rozporu s dobrými mravy.

Proti rozsudku odvolacího soudu, pokud jím byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I. a II., a s nimi souvisejícími výroky o nákladech řízení, podal žalobce dovolání. Vyslovuje přesvědčení, že rozsudek odvolacího soudu je rozhodnutím po právní stránce zásadního významu pro posouzení otázky, zda podle § 150 odst. 4 ObčZ vzniká podílové spoluvlastnictví rozvedených manželů k členskému podílu ve stavebním bytovém družstvu vázaného k družstevnímu bytu, k němuž bylo právo společného nájmu rozvedených manželů zrušeno dříve, než uplynula doba tří let od zániku manželství. Žalobce dovozuje, že soud sice zrušil právo společného nájmu účastníků jako rozvedených manželů k předmětnému bytu a určil, kdo z nich bude byt jako nájemce dále užívat, avšak zrušením členství žalobce v družstvu ani vypořádáním spoluvlastnictví účastníků k členskému podílu se nezabýval. Rozsudek také neřešil stále existující společné jmění manželů. Proto také žalobci nevznikl po vydání rozsudku o zrušení práva společného nájmu k družstevnímu bytu nárok na vyplacení poloviny majetkové hodnoty členského podílu. K vypořádání společného jmění manželů, jehož součástí je členský podíl v bytovém družstvu a jeho hodnota, nedošlo do tří let od zániku manželství účastníků jejich dohodou. Žádný z nich nepodal také návrh na jeho vypořádání soudem a proto uplynutím této lhůty nastoupilo vypořádání ze zákona podle § 150 odst. 4 ObčZ. Podle uvedeného ustanovení uplynutím této lhůty věci movité, který každý z manželů užívá, se stanou jeho výhradním vlastnictvím, u ostatních věcí movitých a nemovitých platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví manželů. Do této druhé kategorie patří i členský podíl, se kterým je spojeno právo užívat nemovitost, když s ním jako s movitou věcí nakládat nelze. K tomu žalobce poukazuje na rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 15 Co 103/99, v němž je uvedeno, že „hodnota členského podílu je představována konkrétním bytem. I když při převodu členských práv a povinností nabyvatel nenabývá vlastnické právo, nabývá fakticky oprávnění, které se vlastnickému právu velmi blíží.“ Účastníkům tedy vzniklo uplynutím tří let od zániku manželství podílové spoluvlastnictví k členskému podílu ve stavebním bytovém družstvu a vlastnické právo se podle § 100 odst. 2 ObčZ nepromlčuje. Právě zrušení podílového spoluvlastnictví k členskému podílu a nikoli jen nároku na vypořádání majetkového práva se žalobce domáhá. Připomíná ještě, že podle § 714 ObčZ se vrácení členského podílu může člen domáhat teprve po vystěhování z bytu, a to ve lhůtě dané stanovami družstva. Toto ustanovení platí přeneseně i v dané věci, neboť žalobce se z družstevního bytu odstěhoval až po třech letech od právní moci rozsudku, kterým bylo rozhodnuto o zrušení práva společného nájmu. Rozsudek odvolacího soudu je v napadené části v rozporu s hmotným právem, pokud odvolací soud dospěl k závěru, že výkon práva žalované vznést námitku promlčení není v rozporu s dobrými mravy. V družstevním bytě zůstal žalobce bydlit s nezletilým synem, který mu byl svěřen do výchovy. Žalovaná po rozvodu odvezla z bytu veškerý nábytek a zařízení, byt neužívala, a to ani poté, co se vystěhoval, neboť ho pronajala a posléze prodala. Žalobce odešel z manželství bez majetku, žalované zůstalo veškeré vybavení bytu a nyní i hodnota členského podílu. Mělo být proto přihlédnuto k nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 309/95, z něhož vyplývá, že § 3 ObčZ, který stanoví, že výkon práva nesmí být v rozporu s dobrými mravy, platí i pro výkon práva vznést námitku promlčení. Žalobce navrhl, aby v napadené části

byly zrušeny rozsudky soudů obou stupňů a věc byla v rozsahu zrušení vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná se k dovolání nevyjádřila.

Nejvyšší soud jako soud dovolací po zjištění, že dovolání bylo podáno včas řádně zastoupeným účastníkem řízení, považuje dovolání proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu za přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ. Rozsudek odvolacího soudu je v napadené části rozhodnutím po právní stránce zásadního významu pro posouzení otázky, zda ze zákona vznikne uplynutím tří let od zániku manželství podílové spoluvlastnictví rozvedených manželů k členskému podílu ve stavebnímu bytovému družstvu, vázaného k bytu, k němuž bylo jejich právo společného nájmu zrušeno s tím, že byt bude jako člen družstva a nájemce užívat jeden z nich, jestliže ve lhůtě tří let od zániku manželství nedošlo k vypořádání členského podílu dohodou rozvedených manželů a ani nebyl v této lhůtě podán návrh u soudu na jeho vypořádání. Zásadní význam má rozsudek odvolacího soudu i pro otázku, zda a kdy se promlčuje právo rozvedeného manžela na vypořádání hodnoty členského podílu v bytovém družstvu po zániku společného nájmu a členství v družstvu.

V prvé řadě je třeba uvést, že nelze žalobci přisvědčit, pokud považuje majetkové společenství účastníků za společné jmění manželů.

Podle čl. VIII odst. 2 věta první zákona č. 91/1998 Sb. věci, které ke dni 1. 8. 1998 tvořily bezpodílové spoluvlastnictví manželů (dále BSM), se stávají součástí společného jmění manželů (dále „SJM“).

Podle čl. VIII odst. 5 uvedeného zákona ustanovením tohoto zákona se řídí i právní vztahy vzniklé před 1. 8. 1998 vznik těchto právních vztahů, jakož i práva povinnosti z nich vzniklé do 31. července 1998 se však posuzují podle dosavadních předpisů.

Manželství účastníků bylo pravomocně rozvedeno ke dni 11. 8. 1995 a k tomuto dni také zaniklo podle § 148 odst. 1 ObčZ ve znění před novelou provedenou zákonem č. 91/1998 Sb. (dále jen „ObčZ“) i jejich BSM. Poněvadž k zániku jejich BSM došlo ještě před účinností zákona č. 91/1998 Sb., s ohledem na čl. VIII odst. 2 a 5 tohoto zákona SJM nevzniklo, a o vypořádání BSM tak lze uvažovat jen podle § 149 ObčZ (k tomu srovnej rozsudek Nejvyššího soudu z 22. 4. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2289/99, publikovaný pod C 259/ svazek 3 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, vydaného nakladatelstvím C. H. Beck).

Podle § 149 odst. 2 a 3 ObčZ mohlo dojít k vypořádání BSM dohodou manželů nebo soudem na návrh některého z nich.

Podle § 149 odst. 4 ObčZ nedošlo-li do tří let od zániku BSM k jeho vypořádání dohodou nebo nebylo-li BSM na návrh podaný do tří let od jeho zániku vypořádáno rozhodnutím soudu, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci v BSM pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné. Totéž platí přiměřeně o ostatních majetkových právech manželům společných.

Z ustanovení § 149 odst. 4 ObčZ tedy vyplývá, že právo na vypořádání BSM dohodou manželů nebo rozhodnutím soudu k návrhu některého z manželů trvá po dobu tří let od zániku manželství a uplynutím této lhůty je BSM vypořádáno zákonnou domněnkou.

Podle § 705 odst. 2 ObčZ nabyli-li právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu jeden z rozvedených manželů před uzavřením manželství, zanikne právo společného nájmu bytu rozvodem, právo byt užívat zůstane tomu z manželů, který nabyl práva na nájem bytu před uzavřením manželství. V ostatních případech společného nájmu družstevního bytu rozhodne soud, nedohodnou-li se rozvedení manželé na návrh jednoho z nich o zrušení tohoto práva, jakož i o tom, kdo z nich bude jako člen družstva dále nájemcem bytu; tím zanikne i společné členství rozvedených manželů v družstvu.

Jestliže v době tří let od zániku manželství soud rozhodl o zrušení práva společného nájmu rozvedených manželů k družstevnímu bytu a o tom, kdo z nich bude jako člen družstva nájemcem bytu, čímž ze zákona zaniklo společné členství rozvedených manželů v družstvu, vyplývá z toho, že členský podíl náleží již jen jednomu z manželů. To znamená, že v rámci BSM zbývá vypořádat hodnotu tohoto členského podílu. O přikázání členského podílu soud již nerozhoduje (srov. rozsudek Nejvyššího soudu z 20. 9. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1242/99, publikovaný v Soudních rozhledech č. 11/2000, str. 335). Rozvedení manželé se v uvedeném případě mohou do tří let od zániku manželství

dohodnout, jakou částku na vypořádání hodnoty členského podílu zaplatí druhému manželovi ten manžel, který se stal výlučným členem družstva a jemuž náleží členský podíl. O takovém vypořádání může rozhodnout i soud k návrhu podaném ve lhůtě tří let od zániku manželství. Je namístě připomenout, že podíly manželů nemusí být podle § 150 ObčZ stejné a lze též uplatnit tzv. vnosy vynaložené z odděleného majetku manželů na získání členského podílu. Pokud k vypořádání hodnoty členského podílu dohodou manželů ani rozhodnutím soudu k návrhu podaném ve lhůtě tří let od zániku manželství nedojde, nelze se již práva na vypořádání této hodnoty jako majetkového práva v rámci režimu BSM s úspěchem u soudu domáhat. Po uplynutí této tříleté lhůty dochází totiž k vypořádání BSM ze zákona podle § 149 odst. 4 ObčZ.

Skutečnost, že členský podíl v družstvu se jako původně společné majetkové právo manželů stává (v důsledku postupu podle § 705 odst. 2 věty druhé ObčZ) ve vztahu k družstvu majetkovým právem jen jednoho z manželů, nic nemění na tom, že členský podíl byl ke dni zániku BSM společným majetkovým právem manželů, které rozhodnutím soudu o zrušení společného nájmu a o zániku společného členství nebylo mezi bývalými manžely vypořádáno. Toto rozhodnutí totiž nestanoví, jakou náhradu na vypořádání hodnoty členského podílu má zaplatit ten z manželů, který se stal výlučným členem družstva, druhému manželovi. Jestliže do tří let od zániku BSM nedojde k vypořádání dohodou manželů ani není podán návrh na vypořádání BSM u soudu, pak nebylo vypořádání členského podílu jako společného majetkového práva manželů včetně vypořádání jeho hodnoty dovršeno a jeho vypořádání spadá pod režim § 149 odst. 4 ObčZ jako tzv. ostatní majetkové právo manželům společné. Toto právo se již vypořádává podle zásad vypořádání podílového spoluvlastnictví (§ 142 ObčZ) nikoli za použití § 150 ObčZ. V takovém případě již nelze uvažovat o rozdílné velikosti podílů bývalých manželů.

Z výše uvedeného vyplývá, že /zaniklo-li společné členství bývalých manželů v družstvu do tří let od zániku manželství, může se manžel, který se nestal členem družstva, po uplynutí tří let od zániku manželství, domáhat na druhém manželovi zaplacení poloviny hodnoty členského podílu z titulu vypořádání společného majetkového práva, transformovaného zákonnou domněnkou podle § 149 odst. 4 ObčZ do režimu podílového spoluvlastnictví. Jde již jen o majetkové právo jednoho z manželů vůči druhému, které může být uplatněno u soudu poprvé v den, kdy nastaly účinky domněnky podle § 149 odst. 4 ObčZ, to je v den, kdy uplynuly tři roky od zániku manželství. Proto tímto dnem začíná také běžet obecná tříletá promlčecí lhůta stanovená v § 101 ObčZ, když pro uplatnění tohoto práva není promlčecí lhůta zvláště stanovena/.

V daném případě právo společného nájmu družstevního bytu a společného členství účastníků v družstvu zaniklo 27. 2. 1997, tedy před uplynutím tří let od zániku manželství účastníků, k němuž došlo 11. 8. 1995. Až do 10. 8. 1998 účastníkům příslušelo právo na vypořádání hodnoty členského podílu v rámci vypořádání BSM dohodou nebo rozhodnutím soudu, které by bylo vydáno v řízení, zahájeném k návrhu do tohoto dne podaného. Tříletá promlčecí lhůta ohledně práva na zaplacení poloviny hodnoty členského podílu z titulu práva vzniklého uplatněním domněnky vypořádání podle § 149 odst. 4 ObčZ tak začala žalobci běžet až 11. 8. 1998, a uplynula 11. 8. 2001. Žaloba v této věci byla podána 17. 10. 2000, tedy před uplynutím promlčecí lhůty. Právní názor soudů obou stupňů, že nárok žalobce je promlčen, není tedy správný.

Žaloba však dosud zůstává nejasným a vnitřně rozporným podáním, neboť z ní není zřejmé, zda se žalobce domáhá zaplacení peněžité částky nebo zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví k členskému podílu v družstvu. V souladu s § 79 odst. 1 OSŘ, který stanoví náležitosti žaloby, žalobce v žalobě vylíčil rozhodující skutečnosti - že manželství účastníků zaniklo, že po zrušení jejich práva společného nájmu k družstevnímu bytu se nájemkyní bytu jako členka družstva stala žalovaná, že k vypořádání hodnoty členského podílu v družstvu ve tříleté lhůtě po zániku manželství v rámci BSM nedošlo a ani po uplynutí této lhůty mu žalovaná polovinu hodnoty členského podílu nezaplatila. Přesto se žalobním petitem domáhal nikoli jejího zaplacení, ale zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví k členskému podílu v družstvu. Žalobní petit tak logicky nenavazuje na vylíčení rozhodujících skutečností a žaloba je podáním vnitřně rozporným. V takovém případě měl soud prvního stupně žalobce vyzvat, aby logický rozpor obsažený v žalobě odstranil postupem podle § 43 odst. 1 a 2 OSŘ. Tuto povinnost však nesplnil a v řízení tak došlo k vadě, která měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Z uvedených důvodů byl rozsudek odvolacího soudu v napadeném výroku, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve výrocih I. II. a V., a ve výroku o nákladech řízení zrušen. Protože se důvod zrušení vztahuje i na rozsudek soudu prvního stupně, byl zrušen i jeho rozsudek ve výrocih I. a II. ve věci samé a ve výrocih IV. a V. o nákladech řízení a věc byla v tomto rozsahu vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 OSŘ).

Další články:

- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ušlý zisk](#)
- [Škoda vzniklá provozní činností](#)
- [Styk dítěte s osobou společensky blízkou](#)
- [Spotřebitel](#)
- [Náležitě odůvodnění jako procesní záruka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Poučení účastníka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)